

10.1 Arbetsförmedling och arbetsmarknadspolitik

Vänsterpartiet förespråkar en aktiv statlig arbetsmarknadspolitik med tonvikt på god matchning, kunskapshöjande insatser och funktionella stöd riktade till de individer som bäst behöver dem. Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad där människors kompetens och vilja att arbeta tas till vara. En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick är en förutsättning för att kunna föra en aktiv arbetsmarknadspolitik. Arbetsförmedlingen ska finnas i hela landet för att garantera att alla medborgare ges ett likvärdigt stöd oavsett var man bor.

Coronapandemin har slagit hårt mot svensk arbetsmarknad och skapat allvarliga problem. Arbetslösheten har skjutit i höjden och riskerar för alltför många att bli alltför långvarig. Enligt Arbetsförmedlingens veckostatistik var 476 355 personer inskrivna som arbetslösa i slutet på augusti. Det motsvarar en arbetslöshet på 9,2 procent, en siffra som kan komma att öka ytterligare. Många av de arbetstillfällena som försvunnit under krisen kommer sannolikt inte tillbaka. Samtidigt har efterfrågan på arbetskraft ökat i en del branscher, såsom vård och omsorg, dagligvaruhandel med mera. I vissa branscher är behovet av utbildad personal mer bestående. Enligt en prognos från Arbetsförmedlingen kommer det, om fem år, att saknas 100 000 personer som har den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar. Andra prognoser som tar hänsyn till behovet av högkvalitativa välfärdstjänster och ett växande antal äldre pekar på flerdubbelt större behov. Det viktigaste för att möta arbetslösheten är kraftfulla investeringar – i infrastruktur, klimatomställning och välfärdstjänster. Det behövs även en rejäl satsning på möjligheterna att lära nytt och att ställa om.

För att motverka ytterligare omfattande och djupgående problem för individer och samhälle krävs det ett kraftfullt agerande från statens sida. Det inbegriper en arbetsmarknadspolitik för stöd och omställning som snabbt kan skalas upp. Dessvärre befinner sig den viktigaste myndigheten för att utgöra ett verktyg för en sådan politik, Arbetsförmedlingen, i ett sargat och osäkert läge redan tiden före pandemin. Kraftiga nedskärningar i form av uppsägningar och nedläggningar av lokala kontor är ett resultat av den budget som högerpartierna drev igenom i december 2018 och som regeringen valt att inte återställa. Utöver det har regeringen, Liberalerna och Centerpartiet

kommit överens om att privatisera stora delar av Arbetsförmedlingens verksamhet. Vänsterpartiet säger nej till dessa försämringar. Vi vill i stället att Arbetsförmedlingen ska reformeras i en helt annan riktning och att detta ska ske på basis av en seriös och genomtänkt diskussion om den samlade arbetsmarknadspolitiken. Det kräver förutom ändringar av Arbetsförmedlingens uppdrag även en större samverkan med andra myndigheter och instanser, där den enskildes behov och samhällets vilja att stödja står i centrum.

Vi vill att myndigheten ska fokusera på att rusta de arbetssökande och matcha dem mot de jobb som finns och växer fram. Insatserna ska vara individuellt anpassade och effektiva. Samrådet mellan Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter bör stärkas i syfte att ta till vara parternas unika kompetens om arbetsmarknadens funktionssätt. Myndighetens samverkan med kommuner, regioner och näringsliv bör utvecklas. Verksamheten ska bedrivas i offentlig regi utan vinstintresse, och antalet privata aktörer bör begränsas.

Med dagens kaotiska situation som utgångspunkt vill höja anslagen till myndigheten med 1,5 miljarder kronor år 2021 och behålla Arbetsförmedlingen i offentlig regi. Det är helt nödvändigt att för att Arbetsförmedlingen ska kunna hantera den snabbt stigande arbetslösheten och erbjuda de arbetslösa stöd och utbildning.

10.2 Utbildning och möjlighet till omställning

Arbetsmarknadsutbildning är ett av de viktigaste verktygen i en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det leder i hög utsträckning till arbete och ger långsiktigt positiva effekter på deltagarnas arbetsinkomster. Trots detta har antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning minskat de senaste åren. Vänsterpartiet anser att fler arbetslösa borde ges möjlighet att delta i arbetsmarknadsutbildning. För att åstadkomma detta bör antalet platser utökas. Samtidigt behöver kvaliteten på utbildningarna förbättras och i högre grad än i dag riktas mot bristyrken. Särskild vikt bör läggas på att erbjuda utbildningar till kvinnor som fortfarande är underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna.

Utöver traditionell arbetsmarknadsutbildning bör Arbetsförmedlingen få utökade möjligheter att hänvisa arbetssökande till utbildningar inom det reguljära utbildningssystemet. Det ökar möjligheterna till omställning vid arbetslöshet genom att arbetssökande kan bedriva studier inom det reguljära utbildningssystemet som om det vore

en arbetsmarknadsutbildning med bibehållen arbetsmarknadspolitisk ersättning (dvs. aktivitetsstöd i nivå med a-kassan). Utbildningsinsats och utbildningsnivå bör avgöras utifrån individens behov och förutsättningar att få ett varaktigt arbete. Fokus ska ligga på utbildningar inom bristyrken och utbildningar som leder till påbyggnad av befintlig kompetens. Vänsterpartiet vill därför höja såväl Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag som anslaget till aktivitetsstöd.

Vänsterpartiet anser även att antalet utbildningsplatser bör utökas. Många arbetssökande saknar i dag grundläggande utbildning. Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete, och det är även nödvändigt för att kunna studera vid en yrkeshögskola eller ett universitet. För att öka människors möjligheter på en arbetsmarknad som ställer allt högre krav vill vi utöka antalet platser inom den kommunala vuxenutbildningen. Genom att satsa mer på utbildning och kunskapshöjande insatser rustar vi de arbetssökande för att bättre möta arbetsmarknadens efterfrågan. Utbildningen ska hålla hög kvalitet och vara anpassad efter individens behov, kompetens och förutsättningar. Utbildning ska vara både en rättighet och en möjlighet i hela landet. För att höja kvaliteten i högskolans utbildningar och för att bättre möta arbetsmarknadens behov av kompetensutveckling bör högskolans styrning och resurstilldelning ses över i linje med några av de förslag som lyfts av Styr- och resursutredningen.

För individer som står väl rustade och som har utbildning och kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden samt ett bra kontaktnät är insatser för matchning ofta tillräckliga. För många andra är praktik, arbetsmarknadsutbildning eller andra kompetenshöjande insatser viktiga och gör skillnad för chanserna på arbetsmarknaden.

För den som varit arbetslös länge eller har nedsatt arbetsförmåga kan arbetsmarknadsåtgärder i form av en subventionerad anställning utgöra vägen in på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet anser att subventionerade anställningar är en bra och nödvändig åtgärd för att hjälpa de grupper som står längst från arbetsmarknaden att få ett jobb. Studier visar att personer som haft en subventionerad anställning i allmänhet snabbare får ett jobb utan stöd jämfört med dem som varit öppet arbetslösa (IFAU rapport 2018:14). Vänsterpartiet vill därför satsa mer på effektiva, individanpassade arbetsmarknadsåtgärder utformade efter den enskildes behov. Anställningsvillkoren ska följa, eller vara likvärdiga med, kollektivavtal. För att motverka fusk, oegentligheter och överutnyttjande bör regelverket kring subventionerade anställningar stramas upp. Oseriösa arbetsgivare ska inte

kunna använda subventionerade anställningar som ett sätt att dumpa löner och villkor. Under förra mandatperioden vidtog regeringen ett antal åtgärder för att skapa ordning och reda bland de subventionerade anställningarna. Vänsterpartiet välkomnar detta men anser att det krävs ytterligare åtgärder för att stävja de problem som finns. Vi vill därför bl.a. införa en maxgräns för antalet subventionerade anställningar per arbetsgivare, skärpa för- och efterhandskontrollen av arbetsgivare som tar emot subventioner och införa sanktionsavgifter mot de arbetsgivare som missbrukar anställningsstöden.

För personer som står långt från arbetsmarknaden är det särskilt viktigt med en fungerande arbetsförmedling i offentlig regi och att insatserna på området styrs om från billiga insatser, utbildningar och anställningsformer till att fokusera på yrkesutbildning och SFI. Vänsterpartiet anser även att långtidsarbetslösa ska ha rätt till en grundläggande gymnasieutbildning med studiestöd, att de behövliga åtgärder kring subventionerade anställningar som anges ovan ska vidtas samt att rätten till omskolning efter ett antal år i yrkeslivet för att kunna gå en utbildning mot ett annat yrke ska lagfästas. Vänsterpartiet avsätter 2 miljarder kronor för arbetsmarknadspolitiska program. Vi avvisar även regeringens satsning på upphandlade matchningstjänster om 1 miljard kronor 2021, 1,5 miljarder kronor 2022 och 2 miljarder kronor 2023.